ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

της 15ης Ιουνίου 1999 *

Στην υπόθεση C-140/97,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Landesgericht Linz (Αυστρία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Walter Rechberger και Renate Greindl,

Hermann Hofmeister κ.λπ.

και

Republik Österreich,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 7 της οδηγίας 90/314/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1990, για τα οργανωμένα ταξίδια και τις οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις (ΕΕ L 158, σ. 59), καθώς και ως προς τις προϋποθέσεις της ευθύνης του κράτους για ζημίες που προκλήθηκαν στους ιδιώτες από παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, P. J. G. Kapteyn, G. Hirsch και P. Jann, προέδρους τμήματος, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, C. Gulmann (εισηγητή), L. Sevón και M. Wathelet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Saggio

γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο W. Rechberger και η R. Greindl, εκπροσωπούμενοι από τον Wolfgang Graziani-Weiss, δικηγόρο Βιέννης,

— οι H. Hofmeister κ.λπ., εκπροσωπούμενοι από τον Christian Ebert, δικηγόρο Βιέννης,

— η Republik Österreich, εκπροσωπούμενη από τον Harald Ropper, Hofrat στην Finanzprokuratur, Βιέννη,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπουμένη από την Kareen Rispal-Bellanger, υποδιευθύντρια διεθνούς οικονομικού δικαίου και κοινοτικού δικαίου στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και τη Régine Loosli-Surrans, chargé de mission στην ίδια διεύθυνση,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τη Stephanie R. Ridley, του Treasury Solicitor's Department, επικουρούμενη από τους Stephen Richards και Jon Turner, barristers,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Pieter van Nuffel, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, επικουρούμενο από τη Maria Pflügl και τον Thomas Eilmansberger, δικηγόρους Βρυξελλών,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του W. Rechberger και της R. Greindl, εκπροσωπουμένων από τον Wolfgang Graziani-Weiss, των H. Hofmeister κ.λπ., εκπροσωπουμένων από τον Christian Ebert, της Republik Österreich, εκπροσωπουμένης από τον Harald Ropper, της Σουηδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από τον Erik Brattgård, departementsråd στη νομική γραμματεία (ΕΕ) του Υπουργείου Εξωτερικών, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπουμένης από τη Stephanie R. Ridley, επικουρούμενη από τον Jon Turner και τον Philip Sales, barrister, και της Επιτροπής, εκπροσωπουμένης από τη Maria Pflügl και τον Thomas Eilmansberger, κατά τη συνεδρίαση της 5ης Μαΐου 1998,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 25ης Ιουνίου 1998,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 26ης Μαρτίου 1997, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 15 Απριλίου 1997, το Landesgericht Linz υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), έξι προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 90/314/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1990, για τα οργανωμένα ταξίδια και τις οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις (ΕΕ L 158, σ. 59, στο εξής: οδηγία),

καθώς και ως προς τις προϋποθέσεις της ευθύνης του κράτους για ζημίες προκληθείσες στους ιδιώτες από τις παραβιάσεις του κοινοτικού δικαίου.

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφορών μεταξύ του W. Rechberger, της R. Greindl και των H. Hofmeister κ.λπ., αφενός, και της Republik Österreich (Δημοκρατίας της Αυστρίας), αφετέρου, σχετικά με την ευθύνη που υπέχει η Δημοκρατία της Αυστρίας λόγω της μη ορθής μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, η οποία εμπόδισε τους ενάγοντες να επιτύχουν την επιστροφή των χρηματικών ποσών που είχαν καταβάλει στον διοργανωτή ταξιδίων που κατέστη αφερέγγυος.

3 Το άρθρο 1 της οδηγίας προβλέπει ότι σκοπός της είναι η προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με τα οργανωμένα ταξίδια και τις οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις που πωλούνται ή προσφέρονται προς πώληση στο έδαφος της Κοινότητας.

4 Το άρθρο 2 της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

1. Οργανωμένο ταξίδι: ο προκαθορισμένος συνδυασμός τουλάχιστον δύο από τα ακόλουθα στοιχεία, εφόσον πωλείται ή προσφέρεται προς πώληση σε μια συνολική τιμή και εάν η διάρκεια της παροχής αυτής υπερβαίνει τις 24 ώρες ή περιλαμβάνει διανυκτέρευση:

α) μεταφορά·

β) διανομή·

γ) άλλες τουριστικές υπηρεσίες μη συμπληρωματικές της μεταφοράς ή της διαμονής που αντιπροσωπεύουν σημαντικό τμήμα του οργανωμένου ταξιδιού.

Η χωριστή τιμολόγηση διαφόρων στοιχείων ενός και του αυτού οργανωμένου ταξιδιού δεν απαλλάσσει τον διοργανωτή ή τον πωλητή από τις υποχρεώσεις της παρούσας οδηγίας.

2. Διοργανωτής: το πρόσωπο το οποίο, κατά τρόπο μη ευκαιριακό, διοργανώνει ορισμένα ταξίδια και τα πωλεί ή τα προσφέρει προς πώληση απ' ευθείας μέσω πωλητή.

(...)

4. Καταναλωτής: το πρόσωπο που αγοράζει ή αναλαμβάνει να αγοράσει το οργανωμένο ταξίδι ("κύριος συμβαλλόμενος") ή κάθε πρόσωπο εξ ονόματος του οποίου ο κύριος συμβαλλόμενος αναλαμβάνει να αγοράσει το οργανωμένο ταξίδι ("άλλοι δικαιούχοι") ή κάθε άλλο πρόσωπο στο οποίο ο κύριος συμβαλλόμενος ή ένας από τους άλλους δικαιούχους εκχωρεί το οργανωμένο ταξίδι ("εκδοχεύς").

(...)»

5 Τα άρθρα 3 έως 6 της οδηγίας περιέχουν διατάξεις σχετικά με την προστασία του καταναλωτή από ορισμένους συμφυείς με τα οργανωμένα ταξίδια κινδύνους, όπως είναι οι απατηλές ενδείξεις σχετικά με την περιγραφή του οργανωμένου ταξιδιού, οι τρόποι πληρωμής της τιμής του οργανωμένου ταξιδιού, η διάχυση των ευθυνών μεταξύ του διοργανωτή και/ή του πωλητή του οργανωμένου ταξιδιού και των διαφόρων προσώπων των οποίων οι υπηρεσίες συναποτελούν το οργανωμένο αυτό ταξίδι.

6 Το άρθρο 7 της οδηγίας ορίζει ότι ο διοργανωτής του ταξιδιού πρέπει να αποδεικνύει ότι διαθέτει «επαρκείς εγγυήσεις κατάλληλες να εξασφαλίσουν, σε περίπτωση αφερεγγυότητας ή πτώχευσης, την επιστροφή των καταβληθέντων και τον επαναπατρισμό του καταναλωτή».

7 Κατά το άρθρο 9, τα κράτη μέλη όφειλαν να θέσουν σε ισχύ τα αναγκαία μέτρα για να συμμορφωθούν με την οδηγία το αργότερο στις 31 Δεκεμβρίου 1992. Ωστόσο, σύμφωνα με την πράξη περί των όρων προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας και του Βασιλείου της Σουηδίας και των προσαρμογών των συνθηκών επί των οποίων βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 1994, C 241, σ. 21, και ΕΕ 1995, L 1, σ. 1), η Δημοκρατία της Αυστρίας όφειλε να θέσει σε ισχύ την οδηγία το αργότερο την 1η Ιανουαρίου 1995.

8 Η οδηγία μεταφέρθηκε στην αυστριακή έννομη τάξη με διάφορα μέτρα κανονιστικού χαρακτήρα. Όσον αφορά το άρθρο 7 της οδηγίας, η Αυστριακή Κυβέρνηση εξέδωσε, στις 15 Νοεμβρίου 1994, την Reisebüro-Sicherungsverordnung (κανονιστική απόφαση περί της παροχής εγγυήσεων από τα πρακτορεία ταξιδίων, *BGBl* αριθ. 881, της 15ης Νοεμβρίου 1994, σ. 6501, στο εξής: κανονιστική απόφαση). Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της κανονιστικής αποφάσεως προβλέπει ότι ο διοργανωτής ταξιδίων οφείλει, διά της συνάψεως συμβάσεως ασφαλίσεως με ασφαλιστική εταιρία έχουσα άδεια λειτουργίας στην Αυστρία, να εξασφαλίζει στον αγοραστή ταξιδίου την επιστροφή των ήδη καταβληθέντων ποσών, εφόσον δεν παρασχέθηκαν εν όλω ή εν μέρει οι σχετικές με το ταξίδι υπηρεσίες λόγω αφερεγγυότητας του διοργανωτή, και των αναγκαίων για το ταξίδι της επιστροφής δαπανών, οι οποίες οφείλονται στην αφερεγγυότητα του διοργανωτή. Κατά το άρθρο 4 της κανονιστικής αποφάσεως, ο διοργανωτής ταξιδίων μπορεί επίσης να εξασφαλίσει στον αγοραστή ταξιδίου τις προαναφερθείσες παροχές διά της συστάσεως αμετάκλητης και ανεπιφύλακτης τραπεζικής εγγυήσεως, χορηγουμένης από χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που έχει άδεια λειτουργίας στην Αυστρία, ή διά της παροχής όμοιας δηλώσεως εγγυήσεως από νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου.

9 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, της κανονιστικής αποφάσεως, το ποσό της εγγυήσεως «πρέπει να ανέρχεται σε ποσοστό τουλάχιστον 5 % του κύκλου εργασιών που απέφερε η δραστηριότητα του διοργανωτή κατά το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγουμένου ημερολογιακού έτους. Κατά το πρώτο έτος ασκήσεως της δραστηριότητας του διοργανωτή, πρέπει να ληφθεί ως βάση ο κύκλος εργασιών που ο διοργανωτής υπολογίζει ότι θα του αποφέρει η δραστηριότητα που σκοπεί να ασκήσει. Εάν ο ο διοργανωτής έχει λάβει από τον πελάτη προκαταβολή μεγαλύτερη από το 10 % της τιμής του ταξιδίου ή εάν του έχει καταβληθεί ολόκληρη η τιμή

νωρίτερα από δέκα ημέρες πριν από την έναρξη του ταξιδιού, το ασφαλισμένο ποσό πρέπει να ανέρχεται σε ποσοστό τουλάχιστον 10 % της αξίας αναφοράς που αναφέρεται στην προηγούμενη φράση».

10 Η κανονιστική απόφαση εφαρμόζεται, σύμφωνα με το άρθρο της 6, σε όλα τα οργανωμένα ταξίδια στα οποία οι κρατήσεις θέσεων έγιναν μετά την 1η Ιανουαρίου 1995 και των οποίων η ημερομηνία αναχωρήσεως δεν είναι προγενέστερη της 1ης Μαΐου 1995.

11 Οι ενάγοντες των κύριων δικών είναι συνδρομητές της ημερήσιας εφημερίδας Neue Kronenzeitung (στο εξής: Kronenzeitung). Τον Νοέμβριο του 1994 η εκδότρια εταιρία τούς απέστειλε επιστολή με την οποία τους πληροφορούσε ότι η Kronenzeitung, για να ευχαριστήσει τους συνδρομητές της για την προτίμησή τους, κατέστησε δυνατή την προσφορά από τον διοργανωτή ταξιδίων Arena-Club-Reisen, ως δώρου (εξαιρουμένων των τελών αεροδρομίου), ενός ταξιδίου τεσσάρων ή επτά ημερών προς τέσσερις προορισμούς στην Ευρώπη.

12 Η προσφορά περιελάμβανε, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες παροχές: αεροπορικό ταξίδι με γεύματα κατά τη διάρκεια της πτήσεως, τρεις ή έξι διανυκτερεύσεις σε δίκλινο δωμάτιο, με πρόγευμα, σε ξενοδοχείο τεσσάρων αστέρων και ξεναγήσεις. Τα πρόσωπα που θα συνόδευαν τους συνδρομητές όφειλαν να καταβάλουν την τιμή που αναφερόταν στο διαφημιστικό φυλλάδιο. Αν ένας συνδρομητής αποφάσιζε να ταξιδεύσει μόνος, όφειλε να καταβάλει συμπλήρωμα διανυκτερεύσεως σε μονόκλινο δωμάτιο ύψους 500 αυστριακών σελινίων (ÖS).

13 Ο συνδρομητής που αποδεχόταν την προσφορά ελάμβανε επιβεβαίωση της κρατήσεως εκ μέρους του διοργανωτή και όφειλε να του προκαταβάλει το 10 % του οφειλόμενου ποσού, ενώ το υπόλοιπο έπρεπε να καταβληθεί το αργότερο δέκα ημέρες πριν από την προβλεπόμενη ημερομηνία αναχωρήσεως.

14 Όμως, η εν λόγω προσφορά σημείωσε πολύ μεγαλύτερη επιτυχία από εκείνη την οποία ανέμενε ο διοργανωτής ταξιδίων, με αποτέλεσμα ο διοργανωτής να αντιμετωπίσει λογιστικές και οικονομικές δυσχέρειες. Υπ' αυτές τις συνθήκες, ο διορ-

γανωτής υπέβαλε, στις 4 Ιουλίου 1995, αίτηση περί κηρύξεώς του σε πτώχευση. Στη συνέχεια, η διαφημιστική εκστρατεία που είχε διοργανώσει η Kronenzeitung κρίθηκε από το ανώτατο δικαστήριο αντίθετη προς το εθνικό δίκαιο περί ανταγωνισμού.

15 Οι ενάγοντες των κυρίων δικών αγόρασαν τα ταξίδια τους μεταξύ της 19ης Νοεμβρίου 1994 και της 12ης Απριλίου 1995, ορισμένοι μόνο για τον εαυτό τους ενώ άλλοι επρόκειτο να συνοδεύονται από ένα έως τρία άτομα. Όλοι κατέβαλαν εκ των προτέρων το σύνολο των εξόδων ταξιδίου τους. Τα ταξίδια που σύμφωνα με τις κρατήσεις που είχαν γίνει έπρεπε να πραγματοποιηθούν μεταξύ της 10ης Απριλίου και της 23ης Ιουλίου 1995 ακυρώθηκαν προηγουμένως για διαφόρους λόγους.

16 Δεδομένου ότι τρεις από τους ενάγοντες των κυρίων δικών είχαν προβεί σε κράτηση το 1994, δεν τους παρασχέθηκε καμία εγγύηση, αφού η κανονιστική απόφαση εφαρμόζεται μόνο στα οργανωμένα ταξίδια στα οποία οι κρατήσεις έχουν γίνει μετά την 1η Ιανουαρίου 1995. Δύο απ' αυτούς ανήγγειλαν τις απαιτήσεις τους, ώστε να περιληφθούν στο παθητικό της διοργανώτριας εταιρίας, πλην όμως, παρ' ότι αυτές έγιναν δεκτές, οι εν λόγω ενάγοντες ουδόλως ικανοποιήθηκαν από την πτωχευτική περιουσία. Τα ποσά που είχαν καταβάλει οι τρεις ενάγοντες που είχαν προβεί σε κρατήσεις μετά την 1η Ιανουαρίου 1995 και επρόκειτο να αναχωρήσουν μετά την 1η Μαΐου 1995 καλύπτονταν, κατ' αρχήν, από εγγύηση παρασχεθείσα σύμφωνα με την κανονιστική απόφαση. Ωστόσο, η τραπεζική εγγύηση ύψους 4 000 000 ÖS που είχε χορηγήσει ο διοργανωτής δεν αρκούσε για την επιστροφή των εξόδων ταξιδίου που είχαν καταβάλει, οπότε το ποσοστό της καλύψεως ανήλθε τελικά σε 25,38 % του καταβληθέντος ποσού.

17 Οι ενάγοντες των κυρίων δικών ενήγαγαν τη Δημοκρατία της Αυστρίας ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, προβάλλοντας την ευθύνη του κράτους αυτού για εκπρόθεσμη και ελλιπή μεταφορά του άρθρου 7 της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο και με αίτημα την επιστροφή των συνολικών ποσών τα οποία είχαν καταβάλει, καθόσον αυτά δεν έχουν ήδη επιστραφεί. Η Δημοκρατία της Αυστρίας αμφισβητεί ότι υπέχει ευθύνη, υποστηρίζοντας, μεταξύ άλλων, ότι οι συνδρομητές που προέβησαν σε κρατήσεις προκειμένου να ταξιδεύσουν μόνοι δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, ότι, λαμβανομένων υπόψη, αφενός, της ημερομηνίας ενάρξεως ισχύος της κανονιστικής αποφάσεως και, αφετέρου, των λοιπών μέτρων που θεσπίστηκαν για τη μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, δεν συντρέχει καμία κατάφωρη παραβίαση του κοινοτικού δικαίου και ότι δεν υπάρχει η αιτιώδης συνάφεια εν προκειμένω, δεδομένου ότι, ανεξαρτήτως της ενδεχόμενης ευθύνης του κράτους, υφίστανται πραγματικές περιστάσεις οι οποίες άσκησαν αποφασιστική επιρροή στη ζημία που προκλήθηκε στους ταξιδιώτες και οι οποίες, υπό κανονικές συνθήκες, δεν μπορούσαν να προβλεφθούν.

18 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το εθνικό δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την έκδοση αποφάσεως και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Συμπεριλαμβάνονται στον προστατευτικό σκοπό του άρθρου 7 της οδηγίας 90/314/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1990, για τα οργανωμένα ταξίδια και τις οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις, ταξίδια για τα οποία ο κύριος συμβαλλόμενος οφείλει να καταβάλει, βάσει της συμβάσεως,

α) αν ταξιδεύει μόνος, εκτός των τελών αεροδρομίου, μόνον το συμπλήρωμα διανυκτερεύσεως σε μονόκλινο δωμάτιο ή,

β) αν συνοδεύεται από τουλάχιστον ένα ακόμη πρόσωπο το οποίο καταβάλλει ολόκληρη την τιμή του ταξιδιού, μόνον τα τέλη αεροδρομίου,

ενώ, για την πτήση και τη διανυκτέρευση σε δωμάτιο με περισσότερες από μία κλίνες, δεν βαρύνεται με την καταβολή τιμήματος;

2) Εμπίπτουν τα ταξίδια αυτά στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ακόμη και στην περίπτωση που προσφέρονται από την ημερήσια εφημερίδα με τη μεγαλύτερη κυκλοφορία σε ορισμένο κράτος μέλος, ως "δώρο", αποκλειστικά στους συνδρομητές της, στο πλαίσιο διαφημιστικής εκστρατείας που αποτελεί παράβαση των κανόνων περί ανταγωνισμού;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα:

3) Συνιστά εμπρόθεσμη μεταφορά του άρθρου 7 της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο η δημοσιευθείσα στις 15 Νοεμβρίου 1994 εθνική ρύθμιση η οποία ισχύει μόνο για τα οργανωμένα ταξίδια, τις οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις που έχουν αγοραστεί μετά την 1η Ιανουαρίου 1995 και των οποίων η ημερομηνία αναχωρήσεως δεν είναι προγενέστερη της 1ης Μαΐου 1995, ιδίως ενόψει

α) της συμμετοχής της Δημοκρατίας της Αυστρίας στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο από την 1η Ιανουαρίου 1994 και

β) της προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Αυστρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1η Ιανουαρίου 1995;

Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο τρίτο ερώτημα:

4) Συνιστά η μη εμπρόθεσμη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο αποκλειστικά του άρθρου 7 της οδηγίας, ήδη αφεαυτής, κατάφωρη παραβίαση του κοινοτικού δικαίου θεμελιώνουσα αξίωση αποζημιώσεως των ζημιωθέντων, εάν το κράτος μέλος έλαβε εμπροθέσμως κατάλληλα μέτρα για τη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο όλων των λοιπών διατάξεων της οδηγίας;

5) Έχει το άρθρο 7 της οδηγίας την έννοια ότι οι σκοποί που επιδιώκει δεν επιτυγχάνονται σε περίπτωση που μια εθνική ρύθμιση

α) δεν προβλέπει, για την κάλυψη του κινδύνου, παρά μόνο μια ασφαλιστική σύμβαση ή μια τραπεζική εγγύηση με ασφαλισμένο ποσό (ποσό ασφαλιστικής καλύψεως) ανερχόμενο σε ποσοστό τουλάχιστον 5 % του κύκλου εργασιών που πραγματοποίησε ο διοργανωτής κατά το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγουμένου ημερολογιακού έτους,

β) υποχρεώνει απλώς τον διοργανωτή, κατά το πρώτο έτος ασκήσεως της δραστηριότητάς του, να λάβει ως βάση για τον προσδιορισμό του ασφαλισμένου ποσού (του ποσού της ασφαλιστικής καλύψεως) τον κύκλο εργασιών που υπολογίζει ότι θα του αποφέρει η σκοπούμενη δραστηριότητα διοργανώσεως ταξιδίων,

γ) δεν λαμβάνει υπόψη συναφώς τις αυξήσεις του κύκλου εργασιών του διοργανωτή κατά το τρέχον έτος και

δ) δεν επιβάλλει στο κράτος μέλος καμία υποχρέωση ελέγχου των αναγκαίων ασφαλισμένων ποσών;

6) Υφίσταται μεταξύ της μη εμπρόθεσμης ή ελλιπούς μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο του άρθρου 7 της οδηγίας και της συνακόλουθης ζημίας που υπέστησαν οι καταναλωτές άμεση αιτιώδης συνάφεια, συνεπαγόμενη την ευθύνη του κράτους μέλους για την επιστροφή του συνόλου των καταβληθέντων ποσών για τα οποία δεν έχουν παρασχεθεί εγγυήσεις, στην περίπτωση που το κράτος αποδεικνύει ότι η αιτία (ή μία από τις βασικές αιτίες) επελεύσεως της ζημίας ήταν οι παράνομες ενέργειες του διοργανωτή (τρίτου) ή μια εντελώς ασυνήθιστη και απρόβλεπτη επίταση του κινδύνου;»

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

19 Με τα ερωτήματα αυτά, το εθνικό δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν οφείλει να δεχθεί τα αιτήματα των εναγόντων των κύριων δικών περί της ευθύνης της Δημοκρατίας της Αυστρίας δυνάμει του κοινοτικού δικαίου για ζημίες που απορρέουν από τη φερόμενη εκπρόθεσμη και ελλιπή μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο του άρθρου 7 της οδηγίας.

20 Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει, συναφώς, στην απόφαση της 8ης Οκτωβρίου 1996, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-178/94, C-179/94 και C-188/94 έως C-190/94, Dillenkofer κ.λπ. (Συλλογή 1996, σ. I-4845), με την οποία το Δικαστήριο, ενώπιον του οποίου είχε προβληθεί η παράλειψη μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο του άρθρου 7 της οδηγίας, εξέτασε τις προϋποθέσεις που είναι αναγκαίες, δυνάμει του κοινοτικού δικαίου, προκειμένου να αναγνωριστεί η ευθύνη κράτους μέλους συνεπεία ζημιών που προκλήθηκαν σε ιδιώτες σε περίπτωση μη μεταφοράς οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο εντός της ταχθείσας προθεσμίας.

21 Στη σκέψη 20 της αποφάσεως αυτής, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η αρχή της ευθύνης του κράτους για καταλογιστέες σ' αυτό ζημίες που προκαλούνται στους ιδιώτες από παραβιάσεις του κοινοτικού δικαίου είναι συμφυής με το σύστημα της Συνθήκης και ότι οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες η ευθύνη του κράτους γεννά δικαίωμα αποζημιώσεως εξαρτώνται από τη φύση της παραβιάσεως του κοινοτικού δικαίου στην οποία οφείλεται η προκληθείσα ζημία. Επιπλέον, το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 21, ότι οι ζημιωθέντες ιδιώτες έχουν δικαίωμα αποζημιώσεως εφόσον συντρέχουν τρεις προϋποθέσεις, ότι δηλαδή ο παραβιαζόμενος κανόνας του κοινοτικού δικαίου σκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, ότι η παράβαση είναι κατάφωρη και ότι υφίσταται άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παραβάσεως αυτής και της ζημίας που υπέστησαν οι ιδιώτες.

22 Όσον αφορά την πρώτη προϋπόθεση, το Δικαστήριο διαπίστωσε, στη σκέψη 42 της ιδίας αυτής αποφάσεως, ότι το επιδιωκόμενο από το άρθρο 7 της οδηγίας αποτέλεσμα περιλαμβάνει τη χορήγηση στον αγοραστή οργανωμένου ταξιδίου δικαιωμάτων που εξασφαλίζουν την επιστροφή των καταβληθέντων ποσών και τον επαναπατρισμό του σε περίπτωση αφερεγγυότητας ή πτωχεύσεως του διοργανωτή. Δεύτερον, στη σκέψη 44, διαπίστωσε ότι οι φορείς των δικαιωμάτων που απορρέουν από το άρθρο 7 προσδιορίζονται επαρκώς ως οι καταναλωτές, όπως αυτοί ορίζονται

στο άρθρο 2 της οδηγίας, και ότι το ίδιο ισχύει για το περιεχόμενο των δικαιωμάτων αυτών, το οποίο συνίσταται σε εγγυήσεις που εξασφαλίζουν την επιστροφή των ποσών που κατέβαλαν οι αγοραστές οργανωμένων ταξιδίων και τον επαναπατρισμό τους σε περίπτωση αφερεγγυότητας ή πτωχεύσεως του διοργανωτή. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι το άρθρο 7 της οδηγίας σκοπεί στη χορήγηση στους ιδιώτες δικαιωμάτων των οποίων το περιεχόμενο μπορεί να προσδιοριστεί με επαρκή ακρίβεια.

23 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεδομένου ότι το Δικαστήριο έκρινε ήδη, με την προαναφερθείσα απόφαση Dillenkofer κ.λπ., ότι το άρθρο 7 περιλαμβάνει τη χορήγηση στους ιδιώτες δικαιωμάτων των οποίων το περιεχόμενο μπορεί να προσδιοριστεί, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα υποβληθέντα εν προκειμένω προδικαστικά ερωτήματα έχουν υποβληθεί προκειμένου να παρασχεθεί στο εθνικό δικαστήριο η δυνατότητα να αποφανθεί, κατ' αρχάς, σχετικά με το αν η Δημοκρατία της Αυστρίας παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 7 της οδηγίας έναντι των εναγόντων των κύριων δικών, ακολούθως, σχετικά με το αν, ενδεχομένως, η παράβαση είναι κατάφωρη και, τέλος, σχετικά με την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας.

Επί του πρώτου και του δευτέρου ερωτήματος

24 Με το πρώτο και το δεύτερο ερώτημά του, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το εθνικό δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν το άρθρο 7 της οδηγίας έχει εφαρμογή στα ταξίδια τα οποία, στο πλαίσιο μιας παράνομης από πλευράς του εθνικού δικαίου περί ανταγωνισμού διαφημιστικής εκστρατείας, προσφέρονται ως δώρα από ημερήσια εφημερίδα αποκλειστικά και μόνο στους συνδρομητές της και για τα οποία ο κύριος συμβαλλόμενος καταβάλλει, εάν ταξιδεύει μόνος, τα τέλη αεροδρομίου καθώς και το συμπλήρωμα διανυκτερεύσεως σε μονόκλινο δωμάτιο ή, εάν συνοδεύεται από ένα τουλάχιστον πρόσωπο που καταβάλλει ολόκληρη την τιμή, αποκλειστικά τα τέλη αεροδρομίου.

25 Οι ενάγοντες των κύριων δικών, η Γαλλική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή, φρονούν ότι στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση.

26 Αντιθέτως, η Αυστριακή Κυβέρνηση τονίζει, μεταξύ άλλων, ότι δεν υφίσταται οργανωμένο ταξίδι παρά μόνον εφόσον ο καταναλωτής οφείλει να καταβάλει, ως αντιπαροχή για τη συνολική παροχή που προβλέπεται στη σύμβαση, τίμημα αντίστοιχο προς την αξία της συνολικής παροχής και υπολογιζόμενο σε συνάρτηση προς αυτή. Εάν, στο πλαίσιο ταξιδίου, που ουσιαστικά προσφέρεται χωρίς να περιλαμβάνονται ενδεχόμενα πρόσθετα έξοδα, που είναι αμελητέα, ο ταξιδιώτης καταβάλλει, αντί της συνολικής τιμής, απλώς και μόνον ένα συμπλήρωμα διανυκτερεύσεως σε μονόκλινο δωμάτιο, δεν υφίσταται οργανωμένο ταξίδι υπό την έννοια της οδηγίας. Επιπλέον, το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας δεν εκτείνεται στα ταξίδια τα οποία δεν πωλούνται στην αγορά σε απεριόριστο αριθμό υποψηφίων πελατών ή τα οποία προσφέρονται προς πώληση υπό τις συνθήκες αυτές, πλην όμως παρέχονται ως δώρα σε προκαθορισμένη κατηγορία προσώπων.

27 Εκ προοιμίου, πρέπει να υπομνηστεί ότι ο σκοπός του άρθρου 7 της οδηγίας έγκειται στην προστασία των καταναλωτών από τους κινδύνους που απορρέουν από την αφερεγγυότητα ή την πτώχευση των διοργανωτών οργανωμένων ταξιδίων. Οι κίνδυνοι αυτοί, οι οποίοι είναι συμφυείς με τη σύμβαση μεταξύ του καταναλωτή και του διοργανωτή, αποτελούν απόρροια της προπληρωμής της κατ' αποκοπήν τιμής και της διαχύσεως των ευθυνών μεταξύ του διοργανωτή και των διαφόρων προσώπων των οποίων οι υπηρεσίες συναποτελούν αυτό το οργανωμένο ταξίδι. Κατά συνέπεια, το επιδιωκόμενο από το άρθρο 7 της οδηγίας αποτέλεσμα περιλαμβάνει την παροχή στον ταξιδιώτη δικαιωμάτων που εξασφαλίζουν την επιστροφή των καταβληθέντων ποσών και τον επαναπατρισμό του σε περίπτωση αφερεγγυότητας ή πτωχεύσεως του διοργανωτή (απόφαση της 14ης Μαΐου 1998, C-364/96, Verein für Konsumenteninformation, Συλλογή 1998, σ. I-2949, σκέψη 18).

28 Εν προκειμένω, πρέπει να τονιστεί, κατ' αρχάς, ότι οι ενάγοντες των κύριων δικών βρέθηκαν εκτεθειμένοι στους κινδύνους τους οποίους σκοπεί ακριβώς να αποκρούσει το άρθρο 7 της οδηγίας. Πράγματι, εκτέθηκαν, πρώτον, στον κίνδυνο απώλειας των χρηματικών ποσών που είχαν καταβάλει πριν από την αναχώρηση και, δεύτερον, στον κίνδυνο να ακινητοποιηθούν στον τόπο διαμονής, στην περίπτωση της αφερεγγυότητας ή της πτωχεύσεως του διοργανωτή ταξιδίων κατά την εκτέλεση του ταξιδιού, για τον λόγο ότι ο μεταφορέας αρνείται, συνεπεία της εν λόγω αφερεγγυότητας ή πτωχεύσεως, να παράσχει την υπηρεσία που συνίσταται στο ταξίδι της επιστροφής.

29 Πρέπει ακόμη να υπομνηστεί ότι, κατά το άρθρο 2, σημείο 1, της οδηγίας, για να υπάρχει οργανωμένο ταξίδι, αρκεί να υπάρχει προκαθορισμένος συνδυασμός του-

λάχιστον δύο από τα τρία στοιχεία που αναφέρονται στη διάταξη αυτή, εφόσον ο συνδυασμός αυτός πωλείται ή προσφέρεται προς πώληση σε συνολική τιμή.

30 Λαμβανομένου υπόψη του σκοπού του άρθρου 7 και ενόψει αυτού του ορισμού της έννοιας «οργανωμένο ταξίδι», επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 7 έχει εφαρμογή ακόμη κι αν η αντιπαροχή που οφείλει να καταβάλει ο αγοραστής δεν αντιστοιχεί στη συνολική αξία του ταξιδίου ή δεν αντιστοιχεί παρά σ' ένα μόνο στοιχείο του ταξιδίου.

31 Ακολούθως, πρέπει να τονιστεί ότι στο κείμενο της οδηγίας δεν υπάρχει κανένα έρεισμα για να γίνει δεκτό ότι το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας περιλαμβάνει μόνον τα οργανωμένα ταξίδια που προσφέρονται σε εν δυνάμει απεριόριστο αριθμό καταναλωτών και ότι τούτο θα ήταν αντίθετο προς τον σκοπό της οδηγίας. Πράγματι, για να έχει εφαρμογή η οδηγία, αρκεί, αφενός, τα ταξίδια να πωλούνται ή να προσφέρονται προς πώληση στο έδαφος της Κοινότητας σε κατ' αποκοπήν τιμή και, αφετέρου, να περιλαμβάνει το οργανωμένο ταξίδι τουλάχιστον δύο από τα στοιχεία που αναφέρονται στο άρθρο 2, σημείο 1, της οδηγίας.

32 Τέλος, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το γεγονός ότι η διαφημιστική εκστρατεία με τη μορφή ταξιδίων που προσφέρονται ως δώρα από την ημερήσια εφημερίδα Kronenzeitung κρίθηκε αντίθετη προς το εθνικό δίκαιο περί ανταγωνισμού δεν αποκλείει τον χαρακτηρισμό των ταξιδίων αυτών ως οργανωμένων ταξιδίων υπό την έννοια της οδηγίας.

33 Υπ' αυτές τις συνθήκες, στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7 της οδηγίας εφαρμόζεται στα ταξίδια τα οποία προσφέρονται ως δώρα από ημερήσια εφημερίδα αποκλειστικά στους συνδρομητές της στο πλαίσιο διαφημιστικής εκστρατείας που αποτελεί παράβαση των εθνικών κανόνων περί ανταγωνισμού και για τα οποία ο κύριος συμβαλλόμενος καταβάλλει, εάν ταξιδεύει μόνος, τα τέλη αεροδρομίου καθώς και το συμπλήρωμα διανυκτερεύσεως σε μονόκλινο δωμάτιο ή, εάν συνοδεύεται από ένα τουλάχιστον πρόσωπο που καταβάλλει ολόκληρη την τιμή, αποκλειστικά τα τέλη αεροδρομίου.

Επί του τρίτου ερωτήματος

34 Με το τρίτο ερώτημά του, το εθνικό δικαστήριο διερωτάται σχετικά με τις υποχρεώσεις της Δημοκρατίας της Αυστρίας όσον αφορά την προθεσμία για τη θέση σε εφαρμογή της εγγυήσεως που προβλέπει το άρθρο 7 της οδηγίας.

35 Το εθνικό δικαστήριο, επισημαίνοντας ότι η κανονιστική απόφαση δεν έχει εφαρμογή παρά μόνο στα οργανωμένα ταξίδια που έχουν αγοραστεί μετά την 1η Ιανουαρίου 1995 και των οποίων η ημερομηνία αναχωρήσεως δεν είναι προγενέστερη της 1ης Μαΐου 1995, ερωτά ιδίως ποια σημασία θα μπορούσε να έχει, εντός αυτού του πλαισίου, η προσχώρηση της Δημοκρατίας της Αυστρίας στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο την 1η Ιανουαρίου 1994.

36 Κατ' αρχάς, πρέπει να υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 7 της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, των κρατών μελών τους και της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας, της Δημοκρατίας της Ισλανδίας, του Πριγκιπάτου του Λιχτενστάιν, του Βασιλείου της Νορβηγίας, του Βασιλείου της Σουηδίας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας, που υπογράφηκε στο Πορτό στις 2 Μαΐου 1992 (ΕΕ 1994, L 1, σ. 3, στο εξής: Συμφωνία ΕΟΧ), σε συνδυασμό με το σημείο 11 του πρωτοκόλλου αριθ. 1 της συμφωνίας αυτής, η Δημοκρατία της Αυστρίας όφειλε να μεταφέρει την οδηγία στο εσωτερικό της δίκαιο από της ενάρξεως ισχύος της συμφωνίας αυτής, ήτοι την 1η Ιανουαρίου 1994.

37 Κατά συνέπεια, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν, λόγω της ενδεχόμενης παραβάσεως της υποχρεώσεως αυτής, η Δημοκρατία της Αυστρίας μπορεί, δυνάμει της Συμφωνίας ΕΟΧ, να φέρει ευθύνη για τις ζημίες που προκλήθηκαν στους ιδιώτες από την παράβαση αυτή.

38 Συναφώς, αρκεί η διαπίστωση ότι, όπως τόνισαν η Σουηδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή και όπως προκύπτει από την απόφαση του Δικαστηρίου της ιδίας ημερομηνίας στην υπόθεση C-321/97, Andersson (σκέψεις 28 έως 31), το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο ούτε δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ούτε δυνάμει της Συμφωνίας ΕΟΧ να αποφαίνεται ως προς την ερμηνεία της Συμφωνίας ΕΟΧ όσον αφορά την εφαρμογή της από τη Δημοκρατία της Αυστρίας κατά τον προ της προσχωρήσεώς της στην Ευρωπαϊκή Ένωση χρόνο.

39 Επιπλέον, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της ομοιόμορφης ερμηνείας και εφαρμογής από τον οποίο διαπνέεται η Συμφωνία ΕΟΧ, πρέπει να υπομνηστεί ότι οι αρχές που διέπουν την ευθύνη κράτους της ΕΖΕΣ για παράβαση οδηγίας στην οποία παραπέμπει η Συμφωνία ΕΟΧ αποτέλεσαν το αντικείμενο της αποφάσεως του Δικαστηρίου της ΕΖΕΣ της 10ης Δεκεμβρίου 1998 στην υπόθεση E-9/97, Sveinbjörnsdóttir (που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στις EFTA Court Reports).

40 Επομένως, ενόψει των προεκτεθέντων, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφαίνεται επί του ζητήματος εάν κράτος μέλος το οποίο προσχώρησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1η Ιανουαρίου 1995 μετέφερε ορθώς στο εσωτερικό του δίκαιο το άρθρο 7 της οδηγίας, στην περίπτωση που θέσπισε ρύθμιση η οποία προστατεύει τους ταξιδιώτες που προέβησαν σε κρατήσεις οργανωμένων ταξιδίων μετά την 1η Ιανουαρίου 1995, εφόσον η προστασία περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στα ταξίδια των οποίων η ημερομηνία αναχωρήσεως δεν είναι προγενέστερη της 1ης Μαΐου 1995.

41 Οι ενάγοντες των κύριων δικών υποστηρίζουν ότι το άρθρο 7 της οδηγίας μεταφέρθηκε εκπρόθεσμα στο εσωτερικό δίκαιο, δεδομένου ότι το κράτος μέλος όφειλε να προβεί στη μεταφορά αυτή ώστε η εν λόγω διάταξη να αρχίσει να αναπτύσσει πλήρως τα αποτελέσματά της την 1η Ιανουαρίου 1995.

42 Η Δημοκρατία της Αυστρίας διατείνεται ότι, εφόσον ένα κράτος μέλος έχει θεσπίσει, εντός της προθεσμίας μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο που του τάχθηκε, μέτρα τα οποία συνάδουν με τον σκοπό μιας οδηγίας και τα οποία αρχίζουν να ισχύουν κατά τη λήξη της προθεσμίας αυτής, δεν μπορεί να γίνει λόγος για εκπρόθεσμη μεταφορά της εν λόγω οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο.

43 Η Επιτροπή φρονεί ότι μια ρύθμιση θεσπισθείσα από κράτος μέλος που προσχώρησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1η Ιανουαρίου 1995, η οποία προστατεύει μόνον τους ταξιδιώτες που προέβησαν σε κρατήσεις μετά την 1η Ιανουαρίου 1995 για ταξίδια των οποίων η ημερομηνία αναχωρήσεως δεν είναι προγενέστερη της 1ης Μαΐου 1995, δεν έχει μεταφέρει ορθώς το άρθρο 7 της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο.

44 Όσον αφορά την απορρέουσα από το κοινοτικό δίκαιο υποχρέωση της Δημοκρατίας της Αυστρίας για εφαρμογή της οδηγίας μετά την προσχώρησή της στην Ευρωπαϊκή

Ένωση, την 1η Ιανουαρίου 1995, πρέπει να τονιστεί ότι, στη σκέψη 50 της προαναφερθείσας αποφάσεως Dillenkofer κ.λπ., το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι, για να εξασφαλιστεί η θέση σε πλήρη ισχύ του άρθρου 7 της οδηγίας, τα κράτη μέλη υποχρεούνταν να θεσπίσουν, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, όλα τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλίσουν στους αγοραστές οργανωμένων ταξιδίων, από την ημερομηνία που προβλέπεται για τη μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, την επιστροφή των καταβληθέντων ποσών και τον επαναπατρισμό τους σε περίπτωση αφερεγγυότητας ή πτωχεύσεως του διοργανωτή.

45 Επομένως, οι εγγυήσεις που θεσπίζει το άρθρο 7 της οδηγίας πρέπει να καλύπτουν όλες τις αφορώσες οργανωμένα ταξίδια συμβάσεις που συνάπτονται από 1ης Ιανουαρίου 1995 και εφεξής για ταξίδια που πρόκειται να πραγματοποιηθούν μετά την ημερομηνία αυτή, οπότε μια διάταξη περί μεταφοράς του άρθρου αυτού στο εσωτερικό δίκαιο προβλέπουσα ότι προστατεύονται αποκλειστικά και μόνον οι ταξιδιώτες που δεν πρόκειται να αναχωρήσουν πριν από την 1η Μαΐου 1995 αντιβαίνει προς την οδηγία.

46 Ωστόσο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η υποχρέωση των κρατών μελών να θεσπίσουν τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλίσουν στους αγοραστές ταξιδίων, από την ημερομηνία που τάσσεται για τη μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, την προστασία που προβλέπεται στο άρθρο 7 δεν μπορεί να εκτείνεται στις συμβάσεις ταξιδίων που έχουν συναφθεί πριν από την ημερομηνία που έχει ταχθεί για τη μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο. Πράγματι, δεδομένου ότι μια υποχρέωση επεκτάσεως της εγγυήσεως στις συμβάσεις που έχουν ήδη συναφθεί κατά την ημερομηνία μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο δεν βρίσκει κανένα έρεισμα στο άρθρο 9 της οδηγίας, που ορίζει την ημερομηνία θέσεως της οδηγίας σε εφαρμογή, η προστασία των καταναλωτών που προβλέπεται στο άρθρο 7 δεν μπορεί να επεκταθεί σε περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας δεν ήταν ακόμη υποχρεωτική η εγκαθίδρυση του συστήματος εγγυήσεως.

47 Εντός αυτού του πλαισίου, πρέπει να υπομνηστεί ότι η ρύθμιση του άρθρου 7 προβλέπει την προστασία των καταναλωτών στο πλαίσιο συμβάσεως οργανωμένου ταξιδίου και ότι οι καταναλωτές δεν μπορούν να βασίζονται στην προστασία που τους παρέχει η ρύθμιση αυτή εάν δεν έχει προηγουμένως θεσπιστεί το σύστημα εγγυήσεως — με τις δαπάνες του οποίου βαρύνονται υπό κανονικές συνθήκες.

48 Ενόψει των προεκτεθέντων, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι ένα κράτος μέλος που προσχώρησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1η Ιανουαρίου 1995 δεν μετέφερε ορθώς στο εσωτερικό δίκαιο το άρθρο 7 της οδηγίας διά της θεσπίσεως ρυθμίσεως που προστατεύει τους ταξιδιώτες οι οποίοι προέβησαν σε κρατήσεις οργανωμένων ταξιδίων μετά την 1η Ιανουαρίου 1995, εάν η προστασία περιορίζεται μόνο στα ταξίδια των οποίων η ημερομηνία αναχωρήσεως δεν είναι προγενέστερη της 1ης Μαΐου 1995.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

49 Με το τέταρτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν εάν αυτή η εσφαλμένη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο του άρθρου 7 της οδηγίας συνιστά κατάφωρη παραβίαση του κοινοτικού δικαίου θεμελιώνουσα δικαίωμα αποζημιώσεως, ακόμη και στην περίπτωση που, όπως συμβαίνει εν προκειμένω, όλες οι λοιπές διατάξεις της οδηγίας έχουν τεθεί σε εφαρμογή.

50 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου απορρέει ότι μια παράβαση είναι κατάφωρη όταν ένα κοινοτικό όργανο ή κράτος μέλος υπερβαίνει, κατά την άσκηση της κανονιστικής του εξουσίας, κατά τρόπο πρόδηλο και σοβαρό, τα όρια που επιβάλλονται στην άσκηση των εξουσιών του. Συναφώς, μεταξύ των στοιχείων που ίσως χρειαστεί να συνεκτιμήσει το αρμόδιο δικαστήριο περιλαμβάνεται ο βαθμός σαφήνειας και ακρίβειας του παραβιαζομένου κανόνα (απόφαση της 26ης Μαρτίου 1996, C-392/93, British Telecommunications, Συλλογή 1996, σ. I-1631, σκέψη 42).

51 Εν προκειμένω, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ούτε το άρθρο 7 ούτε οποιαδήποτε άλλη διάταξη της οδηγίας μπορεί να ερμηνευθεί ως παρέχουσα στα κράτη μέλη το δικαίωμα να περιορίσουν την εφαρμογή του εν λόγω άρθρου 7 στα ταξίδια που πραγματοποιούνται σε συγκεκριμένη ημερομηνία μεταγενέστερη της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο. Το κράτος μέλος δεν διέθετε κανένα περιθώριο διακριτικής ευχέρειας όσον αφορά τη θέση σε ισχύ των διατάξεων του άρθρου 7 στην έννομη τάξη του, οπότε ο περιορισμός της προστασίας που προβλέπει το άρθρο 7 αποκλειστικά στα ταξίδια των οποίων η ημερομηνία αναχωρήσεως δεν είναι προγενέστερη της 1ης Μαΐου 1995 είναι προδήλως ασυμβίβαστος προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την οδηγία αυτή και συνιστά, επομένως, κατάφωρη παραβίαση του κοινοτικού δικαίου.

52 Το γεγονός ότι το κράτος μέλος έθεσε σε εφαρμογή όλες τις λοιπές διατάξεις της οδηγίας δεν επηρεάζει την εκτίμηση αυτή.

53 Ενόψει των προεκτεθέντων, στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η μεταφορά του άρθρου 7 της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο κατά τρόπον ώστε η προστασία που προβλέπει η διάταξη αυτή να καλύπτει μόνον τα ταξίδια στην περίπτωση των οποίων έχει προβλεφθεί ότι η αναχώρηση δεν θα πραγματοποιηθεί πριν από την πάροδο τεσσάρων μηνών από τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο συνιστά κατάφωρη παραβίαση του κοινοτικού δικαίου, ακόμη κι αν το κράτος μέλος έθεσε σε εφαρμογή όλες τις λοιπές διατάξεις της οδηγίας.

Επί του πέμπτου ερωτήματος

54 Με το πέμπτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το άρθρο 7 της οδηγίας έχει μεταφερθεί ορθώς στο εσωτερικό δίκαιο στην περίπτωση κατά την οποία μια εθνική ρύθμιση επιβάλλει, για τη κάλυψη του κινδύνου, απλώς και μόνον ασφαλιστική σύμβαση ή τραπεζική εγγύηση της οποίας το ποσό πρέπει να ανέρχεται σε ποσοστό τουλάχιστον 5 % του κύκλου εργασιών που πραγματοποίησε ο διοργανωτής στο πλαίσιο της δραστηριότητάς του κατά το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγουμένου ημερολογιακού έτους και η οποία υποχρεώνει τον διοργανωτή που έχει μόλις αρχίσει να ασκεί τη δραστηριότητά του να λάβει ως βάση τον κύκλο εργασιών που αντιστοιχεί στη δραστηριότητα διοργανώσεως ταξιδίων που σκοπεί να ασκήσει, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις αυξήσεις του κύκλου εργασιών του διοργανωτή κατά το τρέχον έτος και χωρίς να προβλέπει οποιοδήποτε έλεγχο των αναγκαίων ασφαλισμένων ποσών εκ μέρους του κράτους μέλους.

55 Η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή ισχυρίζονται ότι το άρθρο 7 της οδηγίας έχει την έννοια ότι, δεδομένου ότι επιβάλλει μια υποχρέωση αποτελέσματος, οι σκοποί του δεν επιτυγχάνονται εφόσον ο εθνικός νομοθέτης δεν λαμβάνει μέτρα κατάλληλα να διασφαλίσουν την επιστροφή όλων των καταβληθέντων χρηματικών ποσών και τον επαναπατρισμό των καταναλωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας ή πτωχεύσεως του διοργανωτή.

56 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου φρονεί ότι στο κράτος μέλος εναπόκειται να διασφαλίσει, ενόψει των ιδιαιτέρων συνθηκών που επικρατούν στο έδαφός του στον τομέα της αγοράς ταξιδίων, ότι το ποσό της εγγυήσεως που προβλέπει η εθνική του ρύθμιση επιτυγχάνει τους σκοπούς του άρθρου 7 της οδηγίας.

57 Η Αυστριακή Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η αποτελεσματικότητα και η πληρότητα των πράξεων με τις οποίες τα κράτη μέλη μεταφέρουν οδηγίες στο εσωτερικό τους δίκαιο πρέπει να εκτιμώνται σε σχέση με όσα γνωστά δεδομένα υπάρχουν κατά τον χρόνο της μεταφοράς. Είναι αδύνατη μια a posteriori συναφής εκτίμηση, ιδίως στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, όσον αφορά τις πραγματικές καταστάσεις που χρήζουν ρυθμίσεως, δεν υπήρχε κατά τον χρόνο της μεταφοράς κανένα νομικό μέσο ούτε καμία προηγούμενη πείρα. Τα περισσότερα κράτη μέλη, όπως και η Δημοκρατία της Αυστρίας, προέκριναν ως λύση για την παροχή εγγυήσεως τη σύναψη ασφαλιστικής συμβάσεως ή την παροχή τραπεζικής εγγυήσεως από τον διοργανωτή. Εν πάση περιπτώσει, ο νομικός μηχανισμός που επιλέχθηκε αποτελεί κατάλληλο και σύμφωνο προς τον σκοπό μέτρο μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο.

58 Η κυβέρνηση αυτή τονίζει, ακολούθως, ότι ενδείκνυται να συναρτάται το ύψος του ασφαλισμένου ποσού προς τον κύκλο εργασιών του διοργανωτή ταξιδίων, αφού ο κύκλος εργασιών αποτελεί παράμετρο ενδεικτική του εύρους της δραστηριότητας και του κινδύνου αφερεγγυότητας που απορρέει εντεύθεν. Ο καθορισμός του ποσού της εγγυήσεως σε 5 % του τριμηνιαίου κύκλου εργασιών που πραγματοποιήθηκε κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος αποτελεί, αφεαυτού, μέτρο μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο σύμφωνο προς τον σκοπό και επαρκές, δεδομένου ότι, στο πλαίσιο πτωχεύσεως κηρυσσομένης συνεπεία της αφερεγγυότητας διοργανωτή ταξιδίων που ξεχωρίζει λόγω του μεγέθους του και έχει καθιερωθεί από πολλών ετών στην αγορά, αυτός ο τρόπος υπολογισμού έχει αποδειχθεί ως επαρκής. Όσον αφορά τους διοργανωτές ταξιδίων που έχουν πρόσφατα αρχίσει να αναπτύσσουν δραστηριότητα στην αγορά, είναι επίσης θεμιτό, εφόσον δεν υπάρχουν άλλα κρίσιμα στοιχεία, να συναρτάται το ύψος του ασφαλισμένου ποσού προς το αναμενόμενο ύψος του κύκλου εργασιών. Το γεγονός ότι, παρά ταύτα, στις υποθέσεις των κύριων δικών, οι απαιτήσεις των συνδρομητών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της κανονιστικής αποφάσεως δεν ήσαν εγγυημένες παρά μόνο μέχρι ποσοστού 25,38 % δεν αποτελεί την άμεση συνέπεια ελλιπούς μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, αλλά της ασυνήθιστης και απρόβλεπτης συμπτώσεως των παρανόμων ενεργειών τρίτων.

59 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι, όπως διαπιστώθηκε στο πλαίσιο της εξετάσεως του πρώτου και του δευτέρου ερωτήματος, σκοπός του άρθρου 7 της οδηγίας είναι η

προστασία του καταναλωτή από κινδύνους που απορρέουν από την αφερεγγυότητα ή την πτώχευση του διοργανωτή ταξιδίων.

60 Πράγματι, από το γράμμα του άρθρου 7 της οδηγίας προκύπτει ότι η διάταξη αυτή επιβάλλει στον διοργανωτή, ως αποτέλεσμα της θέσεώς της σε ισχύ, την υποχρέωση να διαθέτει επαρκείς εγγυήσεις, κατάλληλες να εξασφαλίσουν, σε περίπτωση αφερεγγυότητας ή πτωχεύσεως, την επιστροφή των καταβληθέντων ποσών και τον επαναπατρισμό του καταναλωτή (προαναφερθείσα απόφαση Dillenkofer κ.λπ., σκέψη 34).

61 Κατά συνέπεια, το άρθρο 7 της οδηγίας σκοπεί στην πλήρη προστασία των αναφερομένων στη διάταξη αυτή δικαιωμάτων των καταναλωτών και, συνακόλουθα, στην προστασία των καταναλωτών απ' όλους τους κινδύνους που ορίζονται στο άρθρο αυτό και απορρέουν από την αφερεγγυότητα του διοργανωτή ταξιδίων.

62 Όμως, όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας στην παράγραφο 48 των προτάσεών του, ενόψει του ότι το ασφαλισμένο ποσό υπολογίζεται σε συνάρτηση προς τον κύκλο εργασιών που πραγματοποίησε συγκεκριμένο πρακτορείο το προηγούμενο έτος ή, στην περίπτωση διοργανωτών ταξιδίων που άρχισαν πρόσφατα την άσκηση της δραστηριότητάς τους, βάσει του κύκλου εργασιών που προβλέπει ότι θα έχει ο ίδιος ο διοργανωτής, οι συγκεκριμένες λεπτομέρειες που είχε προβλέψει η Αυστριακή Κυβέρνηση δεν επαρκούσαν, δεδομένου ότι η κανονιστική απόφαση δεν απαιτεί παρά μια περιορισμένη εγγύηση, όσον αφορά τόσο το ύψος της όσο και τη βάση υπολογισμού της. Επομένως, στο πλαίσιο του συστήματος αυτού, είναι αδύνατο, από διαρθρωτικής απόψεως, να λαμβάνονται υπόψη τα γεγονότα που συντελούνται στον οικείο οικονομικό τομέα, όπως είναι μια σημαντική αύξηση του αριθμού των κρατήσεων είτε σε σχέση με τον κύκλο εργασιών του προηγουμένου έτους είτε σε σχέση με τον αναμενόμενο κύκλο εργασιών.

63 Πράγματι, ούτε στις αιτιολογικές σκέψεις της οδηγίας ούτε στο κείμενο του άρθρου 7 υπάρχουν ενδείξεις περί του ότι θα μπορούσαν να τεθούν περιορισμοί όσον αφορά την προβλεπόμενη από τη διάταξη αυτή εγγύηση, όπως συνέβη στο πλαίσιο της υλοποιήσεως της εγγυήσεως στην Αυστρία. Μολονότι είναι αληθές, όπως τόνισε η Αυστριακή Κυβέρνηση, ότι η εγκαθίδρυση ενός συστήματος εγγυήσεως που

καλύπτει όλους τους κινδύνους που ορίζονται στο άρθρο 7 της οδηγίας μπορεί να ενέχει πρακτικές δυσχέρειες, γεγονός παραμένει ότι τέτοιο είναι το σύστημα που προέβλεψε ο κοινοτικός νομοθέτης.

64 Επομένως, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι μια εθνική ρύθμιση μεταφέρει ορθώς στο εσωτερικό δίκαιο τις υποχρεώσεις του άρθρου 7 της οδηγίας μόνον εάν έχει ως αποτέλεσμα, ασχέτως των λεπτομερειών της, να εγγυάται πράγματι στον καταναλωτή την επιστροφή όλων των χρηματικών ποσών που κατέβαλε και τον επαναπατρισμό του σε περίπτωση αφερεγγυότητας του διοργανωτή ταξιδίων.

65 Όσον αφορά το εάν το άρθρο 7 της οδηγίας επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να καθιερώσουν σύστημα ελέγχου των ασφαλισμένων ποσών, πρέπει να τονιστεί, όπως έπραξε η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, ότι η οδηγία δεν επιβάλλει τέτοια υποχρέωση. Δεν αποδείχθηκε επίσης ότι η θέσπιση συστήματος ελέγχου των ασφαλισμένων ποσών είναι αναγκαία για την επίτευξη των στόχων του άρθρου 7.

66 Ενόψει των προεκτεθέντων, στο πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7 της οδηγίας δεν μεταφέρθηκε ορθώς στο εσωτερικό δίκαιο εφόσον μια εθνική ρύθμιση επιβάλλει, για την κάλυψη του κινδύνου, απλώς και μόνον ασφαλιστική σύμβαση ή τραπεζική εγγύηση της οποίας το ποσό πρέπει να ανέρχεται σε 5 % τουλάχιστον του κύκλου εργασιών που πραγματοποίησε ο διοργανωτής στο πλαίσιο της δραστηριότητάς του κατά το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγουμένου ημερολογιακού έτους και η οποία επιβάλλει στον διοργανωτή που μόλις αρχίζει να ασκεί τη δραστηριότητά του να λάβει ως βάση υπολογισμού τον κύκλο εργασιών που αντιστοιχεί στη δραστηριότητα διοργανώσεως ταξιδίων που σκοπεύει να ασκήσει, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις αυξήσεις του κύκλου εργασιών του διοργανωτή κατά το τρέχον έτος.

Επί του έκτου ερωτήματος

67 Με το έκτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν εάν, εφόσον υπάρχει άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της συμπεριφοράς του κράτους που μετέφερε ελλιπώς την οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο και της ζημίας που υπέστησαν οι ιδιώτες, είναι δυνατό η εν λόγω άμεση αιτιώδης συνάφεια να μη συνεπάγεται την ευθύνη του κράτους, εάν το κράτος αποδεικνύει ότι ο διοργανωτής ταξιδίων προέβη σε απερίσκεπτες ενέργειες ή ότι συνέβησαν ασυνήθιστα ή απρόβλεπτα γεγονότα.

68 Οι ενάγοντες των κύριων δικών υποστηρίζουν ότι οι παράνομες ενέργειες του διοργανωτή ταξιδίων ή οποιουδήποτε άλλου τρίτου δεν μπορούν να απαλλάξουν το οικείο κράτος μέλος από την ευθύνη του. Το ζήτημα της ασυνήθιστης και απρόβλεπτης επιτάσεως των κινδύνων είναι άνευ σημασίας εν προκειμένω, στο μέτρο που μια μεγάλη αύξηση του κύκλου εργασιών σε καμία περίπτωση δεν είναι απρόβλεπτη και θα έπρεπε, εν πάση περιπτώσει, να προβλεφθεί από τον εθνικό νομοθέτη.

69 Η Δημοκρατία της Αυστρίας διατείνεται ότι, εν πάση περιπτώσει, δεν υπάρχει καμία άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της εκπρόθεσμης ή ελλιπούς μεταφοράς του άρθρου 7 της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο και της ζημίας που υπέστησαν οι καταναλωτές, εφόσον η ημερομηνία θεσπίσεως και το περιεχόμενο των μέτρων μεταφοράς δεν συνέβαλαν στην επέλευση της ζημίας παρά μόνο συνεπεία μιας σειράς εντελώς ασυνήθιστων και απρόβλεπτων περιστάσεων.

70 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Σουηδική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να αποφασίσει, σύμφωνα με τις γενικές αρχές που εφαρμόζονται στο εθνικό του δίκαιο, εάν, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, υπάρχει άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ, αφενός, της παραλείψεως μεταφοράς ή της ανεπαρκούς μεταφοράς του άρθρου 7 στο εσωτερικό δίκαιο από το κράτος μέλος εντός της ταχθείσας προθεσμίας και, αφετέρου, της ζημίας που υπέστησαν οι καταναλωτές, συνάφεια η οποία θεμελιώνει την ευθύνη του κράτους μέλους και του

επιβάλλει την υποχρέωση να επιστρέψει το σύνολο των ποσών για τα οποία δεν έχουν παρασχεθεί εγγυήσεις.

71 Κατά την Επιτροπή, πρέπει να γίνει δεκτό ότι αυτή η αιτιώδης συνάφεια υπάρχει ακόμη κι όταν η αφερεγγυότητα του διοργανωτή και η έκταση της αφερεγγυότητας αυτής οφείλονται σε εντελώς ασυνήθιστα και απρόβλεπτα αίτια.

72 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι, όπως δέχθηκε το Δικαστήριο με την απόφαση της 5ης Μαρτίου 1996, C-46/93 και C-48/93, Brasserie du pêcheur και Factortame (Συλλογή 1996, σ. I-1029, σκέψη 65), στα εθνικά δικαστήρια εναπόκειται να ερευνούν αν υφίσταται άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παραβάσεως της υποχρεώσεως την οποία υπέχει το κράτος και της βλάβης την οποία υπέστησαν οι ζημιωθέντες.

73 Εν προκειμένω, πρέπει να παρατηρηθεί, κατ' αρχάς, ότι το αιτούν δικαστήριο διαπίστωσε ότι υπήρχε τέτοια άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της συμπεριφοράς του κράτους μέλους που μετέφερε ελλιπώς την οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο και της ζημίας που υπέστησαν οι ιδιώτες.

74 Ακολούθως, πρέπει να τονιστεί ότι το άρθρο 7 της οδηγίας περιλαμβάνει την υποχρέωση αποτελέσματος που έγκειται στην παροχή στους μετέχοντες σε οργανωμένο ταξίδι δικαιώματος να λάβουν εγγυήσεις για την επιστροφή των καταβληθέντων ποσών και τον επαναπατρισμό τους σε περίπτωση πτωχεύσεως του διοργανωτή ταξιδίων. Η εγγύηση αυτή σκοπεί ακριβώς να προφυλάξει τον καταναλωτή από τις συνέπειες της πτωχεύσεως, ασχέτως των αιτίων αυτής.

75 Υπ' αυτές τις συνθήκες, η θεμελίωση της ευθύνης του κράτους μέλους λόγω παραβάσεως του άρθρου 7 της οδηγίας δεν μπορεί να αποκλειστεί λόγω των απερί-

σκεπτων ενεργειών του διοργανωτή ταξιδίων ή της επελεύσεως ασυνήθιστων ή απρόβλεπτων γεγονότων.

76 Πράγματι, τέτοιες περιστάσεις, στο μέτρο που δεν θα είχαν αποτελέσει εμπόδιο για την επιστροφή των καταβληθέντων ποσών και τον επαναπατρισμό των καταναλωτών, εάν το σύστημα εγγυήσεως είχε θεσπιστεί σύμφωνα με το άρθρο 7 της οδηγίας, δεν μπορούν να αποκλείσουν την ύπαρξη άμεσης αιτιώδους συνάφειας.

77 Κατά συνέπεια, στο έκτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, εφόσον είναι αποδεδειγμένη η ύπαρξη άμεσης αιτιώδους συνάφειας, η θεμελίωση της ευθύνης του κράτους μέλους λόγω παραβάσεως του άρθρου 7 της οδηγίας δεν μπορεί να αποκλειστεί λόγω των απερίσκεπτων ενεργειών του διοργανωτή ταξιδίων ή της επελεύσεως ασυνήθιστων ή απρόβλεπτων γεγονότων.

Επί των δικαστικών εξόδων

78 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γαλλική Κυβέρνηση, η Σουηδική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους των κύριων δικών τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 26ης Μαρτίου 1997 το Landesgericht Linz, αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 7 της οδηγίας 90/314/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1990, για τα οργανωμένα ταξίδια και τις οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις, εφαρμόζεται στα ταξίδια τα οποία προσφέρονται ως δώρα από ημερήσια εφημερίδα αποκλειστικά στους συνδρομητές της στο πλαίσιο διαφημιστικής εκστρατείας που αποτελεί παράβαση των εθνικών κανόνων περί ανταγωνισμού και για τα οποία ο κύριος συμβαλλόμενος καταβάλλει, εάν ταξιδεύει μόνος, τα τέλη αεροδρομίου καθώς και το συμπλήρωμα διανυκτερεύσεως σε μονόκλινο δωμάτιο ή, εάν συνοδεύεται από ένα τουλάχιστον πρόσωπο που καταβάλλει ολόκληρη την τιμή, αποκλειστικά τα τέλη αεροδρομίου.**

2) **Ένα κράτος μέλος που προσχώρησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1η Ιανουαρίου 1995 δεν μετέφερε ορθώς στο εσωτερικό δίκαιο το άρθρο 7 της οδηγίας 90/314 διά της θεσπίσεως ρυθμίσεως που προστατεύει τους ταξιδιώτες οι οποίοι προέβησαν σε κρατήσεις οργανωμένων ταξιδίων μετά την 1η Ιανουαρίου 1995, εάν η προστασία περιορίζεται μόνο στα ταξίδια των οποίων η ημερομηνία αναχωρήσεως δεν είναι προγενέστερη της 1ης Μαΐου 1995.**

3) **Η μεταφορά του άρθρου 7 της οδηγίας 90/314 στο εσωτερικό δίκαιο κατά τρόπον ώστε η προστασία που προβλέπει η διάταξη αυτή να καλύπτει μόνον τα ταξίδια στην περίπτωση των οποίων έχει προβλεφθεί ότι η αναχώρηση δεν θα πραγματοποιηθεί πριν από την πάροδο τεσσάρων μηνών από τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο συνιστά κατάφωρη παραβίαση του κοινοτικού δικαίου, ακόμη κι αν το κράτος μέλος έθεσε σε εφαρμογή όλες τις λοιπές διατάξεις της οδηγίας.**

4) **Το άρθρο 7 της οδηγίας 90/314 δεν μεταφέρθηκε ορθώς στο εσωτερικό δίκαιο εφόσον μια εθνική ρύθμιση επιβάλλει, για την κάλυψη του κινδύνου, απλώς και μόνον ασφαλιστική σύμβαση ή τραπεζική εγγύηση της οποίας το ποσό πρέπει να ανέρχεται σε 5 % τουλάχιστον του κύκλου εργασιών που πραγματοποίησε ο διοργανωτής στο πλαίσιο της δραστηριότητάς του κατά το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγουμένου ημερολογιακού έτους και η οποία επιβάλλει στον διοργανωτή που μόλις αρχίζει να ασκεί τη δραστηριότητά του να λάβει ως βάση υπολογισμού τον κύκλο εργασιών που αντιστοιχεί στη δραστηριότητα διοργανώσεως ταξιδίων που σκοπεύει να ασκήσει, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις αυξήσεις του κύκλου εργασιών του διοργανωτή κατά το τρέχον έτος.**

5) **Εφόσον είναι αποδεδειγμένη η ύπαρξη άμεσης αιτιώδους συνάφειας, η θεμελίωση της ευθύνης του κράτους μέλους λόγω παραβάσεως του άρθρου 7 της οδηγίας 90/314 δεν μπορεί να αποκλειστεί λόγω των απερίσκεπτων ενεργειών του διοργανωτή ταξιδίων ή της επελεύσεως ασυνήθιστων ή απρόβλεπτων γεγονότων.**

Rodríguez Iglesias	Kapteyn	Hirsch
Jann	Mancini	Moitinho de Almeida
Gulmann	Sevón	Wathelet

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 15 Ιουνίου 1999.

Ο Γραμματέας	Ο Πρόεδρος
R. Grass	G. C. Rodríguez Iglesias